

EEN GROOTS EN MEESLEPEND LEVEN

*Voor de kleinkinderen van Dominique Berretty:
Rijkent (†), Gerda (†), Frederik (†) en André (†), Alex en
Charlotte, Jolanthe, Jérôme, Dominique en Christoph (†),
Jacqueline en Robert*

Gerard Termorshuizen en Coen van 't Veer
met medewerking van **Sjoerd Meihuizen**

**EEN
GROOTS EN
MEESLEPEND
LEVEN**

Dominique Berretty
Indisch persmagnaat

WalburgPers

Deze uitgave kwam tot stand mede dankzij financiële steun van
Het door het Prins Bernhard Cultuurfonds beheerde Engelbert van
Bevervoorde-Van Heyst Fonds
Boekenfonds Elisabeth Grent/F.J.A.M. van der Helm
J.E. Jurriaanse Stichting
Indische Letteren

Indische
Letteren

Afbeelding omslag

Dominique Berretty in Marseille (1930)

Omslagontwerp

Erwin Bomans^{BNO} Leucq!, Hof van Twente

Ontwerp binnenwerk

Karel Meijer, KM Grafisch Werk, Utrecht

Beelden

Tenzij anders is vermeld zijn de beelden afkomstig uit particuliere collecties.

© 2018 Gerard Termorshuizen en Coen van 't Veer, p/a Uitgeversmaatschappij
Walburg Pers, Zutphen

© 2018 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

ISBN 9789462493155

NUR 680

INHOUD

Inleiding

7

Hoofdstuk I

Een graf in Bagdad

19

Hoofdstuk II

Van Italiaans-Franse komaf

23

Hoofdstuk III

Jeugd en milieu (1891-1908)

35

Hoofdstuk IV

Klerk bij de PTT (1908-1910)

43

Hoofdstuk V

Journalistieke loopbaan (1910-1917)

51

Hoofdstuk VI

Oprichting en eerste jaren van Aneta (1917-1921)

95

Hoofdstuk vii
Berretty's macht getart (1922-1923)

127

Hoofdstuk viii
De crisis voorbij; nieuwe uitdagingen (1924-1927)

151

Hoofdstuk ix
Voorspoed in zaken; de liefde in mineur (1927-1929)

179

Hoofdstuk x
Neergang in zaken; een nieuwe liefde (1930-1933)

201

Hoofdstuk xi
Naar het einde (1934)

225

Hoofdstuk xii
Naleven

237

Bibliografie

257

Noten

263

Register

279

INLEIDING

De catastrofe

Vanaf Schiphol op weg terug naar zijn thuisbasis Batavia vond Dominique Berretty, leider van het Indische persbureau Aneta, op 20 december 1934 de dood bij de *crash* van de *Uiver* in de Syrische woestijn. Hij was slechts 43 jaar oud geworden. Bij Aneta, zowel in Batavia als in Den Haag, stroomden de condoleances binnen waaronder die van het Koninklijk Huis, koloniaal bestuur en bedrijfsleven, de regering en het parlement. ‘Het bericht der catastrophe’, aldus de voor de Bataviase radio uitgesproken herdenkingsrede, ‘deed een gevoel van groote ontroering opwellen in de harten der duizenden die hem kenden, en van de vele anderen tot wie de faam van zijn werk was doorgedrongen.’¹

Hoewel in de vele aan hem gewijde in memoriams niet voorbijgegaan werd aan de schaduwkanten van zijn publieke optreden, voerden ontzag en bewondering voor wat hij in zijn korte leven tot stand had gebracht de boventoon. Gerefereerd werd regelmatig aan het feit dat hij, afkomstig uit een Indo-Europees, weinig kansrijk milieu, erin was geslaagd de aan de koloniale samenleving inherente ‘kleurbarrière’ te doorbreken. Iemand uit zijn omgeving schreef: ‘Daar kwam dan deze jongen uit Djokja [zijn geboorteplaats]. Hij had geen geld, geen vrienden, geen protectie. Maar hij had zijn begaafdheid en wilskracht.’² Zijn bescheiden afkomst zou hij overigens nooit verloochenen: met zijn nauwelijks Nederlands sprekende, in sarong en kabaja geklede Javaanse moeder verscheen hij op recepties van de hoogstgeplaatste Indische autoriteiten.

Tomeloos ambitieus, ook dat was hij: geldingsdrang liep als een rode draad door zijn levensloop. Op zijn zeventiende begonnen op de onderste trap van de maatschappelijke ladder hoorde hij ruim tien jaar later tot de invloedrijke en vermogende Indische elite. Behalve zijn spectaculaire ondernemerschap spraken ook zijn flamboyante levensstijl, megalomane uitspattingen en opzichtige liefdesleven tot de verbeelding van zijn tijdgenoten. Aan de borreltafel in de sociëteit en bij de Indischgasten thuis –

Staatsieportret Dominique Willem Berretty.

roddel was inherent aan de koloniale samenleving – was hij een dankbaar onderwerp van gesprek.

De weg omhoog

Berretty's betekenis laat zich duiden tegen de achtergrond van de enorme veranderingen die zich vanaf omstreeks 1920 voltrokken in de westerse

wereld en de in haar invloedssfeer getrokken koloniën. De oprichting door hem, in 1917, van het Algemeen Nieuws- en Telegraaf-Agentschap (naar de beginletters kortweg Aneta genoemd) dat Indië definitief uit zijn isolement zou halen, was symptomatisch voor de stormachtige modernisering van de kolonie. Berretty nam een prominente plaats in onder hen die van haar een modern land hebben gemaakt.

‘Van jongste bediende tot miljonair’. Ongeveer in die sfeer verliep Berretty’s carrière. Onwaarschijnlijk snel vond hij de weg omhoog. Begonnen als klerk bij de Bataviase posterijen, was hij nog geen twee jaar later actief als succesvol journalist bij vooraanstaande dagbladen. Opzien baarde hij door zijn satirisch talent, en een reputatie verwierf hij zich als schandaalschrijver in een tweetal door hem zelf opgerichte weekbladen. Cruciaal voor het vervolg van zijn carrière was zijn reis naar Amerika in 1916. Oog in oog met het moderne westerse leven in de Filippijnen, Hongkong en Amerika ging hij zich schamen voor de provinciale achterlijkheid van zijn geboortegrond. Verrukt toonde hij zich in zijn reisbrieven over de aan zijn eigen natuur en strevingen beantwoordende daadkracht van de Amerikaan. Altijd al gefascineerd door de ontwikkelingen op technisch gebied, stelde hij zich op de hoogte van de nieuwste vindingen op het terrein van de communicatie en nieuwsvoorziening. Die kennis bracht hem, in Amerika nog, op het idee daarmee zelf aan de slag te gaan: hij wilde met iets nieuws komen, iets groots waarmee hij Indië zou verbazen en zichzelf in de schijnwerpers plaatsen.

Aneta

Met geleend geld stichtte hij op 1 april 1917 Aneta dat eerst de Indische en al spoedig daarna de Nederlandse pers van telegrafisch nieuws voorzag. Het was een enorme stap vooruit in de communicatie tussen moederland en kolonie. Ruim tien jaar later stond zijn persbureau eveneens aan de wieg van de verbinding via de radiotelefonie. In maart 1918 voerden prominenten uit de Nederlandse en Indische pers vanuit de Aneta-studio’s in Batavia en Den Haag hun eerste ‘perskruisgesprekken’. Geen krant die niet stilstond bij dit verbijsterende mirakel der techniek. Spoedig daarna werd de draadloze verbinding Holland-Indië toegankelijk voor iedereen. Binnen slechts één decennium waren beide gebiedsdelen veel dichterbij elkaar gekomen.

Berretty’s opgang was spectaculair en bracht hem grote rijkdom. Steeds snellere auto’s begeleidden zijn opmars naar de toppen van zijn carrière. Hij toonde zich, in de woorden van een vriend, ‘een meester in het *épater le bourgeois*’.³ Machogedrag was hem niet vreemd. Eind 1920 werd het voor